

Міністерство освіти і науки України
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

Навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту
Кафедра обліку та аудиту

КОВАЛЕНКО ІРИНА МИКОЛАЇВНА

Реферат
кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ
ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ
(ЗА ДАНИМИ ПП «ХХХ»)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(освітня програма «Облік і оподаткування»)

Науковий керівник: доктор економічних
наук, професор
Маренич Тетяна Григорівна

Харків – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

Актуальність теми. У процесі виробництва та його господарського обслуговування використовуються різні види виробничих запасів. Так, щоб безперервно здійснювався процес виробництва, підприємство повинне мати в необхідних розмірах запаси сировини, матеріалів, запасних частин, палива тощо. При їх використанні у підприємства збільшуються витрати на здійснення операційної діяльності. Результатом процесу виробництва є створення готової продукції (надання послуг, виконання робіт) і виробничі запаси переходять у форму готової продукції (послуги, роботи).

Виробничі запаси є вагомою частиною активів підприємства, адже вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат, при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан. Це в свою чергу вимагає повної, достовірної інформації про наявність та рух виробничих запасів, яку може надати правильно організована система бухгалтерського обліку, яка генерує та інтерпретує всю базу інформаційного потоку, призначену для ефективного управління товарно-матеріальними цінностями.

Облік виробничих запасів повинен забезпечити контроль за повним і своєчасним оформленням та відображенням в обліку їх надходження, переміщення, за правильною оцінкою таких предметів, належним віднесенням на витрати виробництва їхньої вартості, за раціональним використанням та збереженням окремих об'єктів у місцях їх використання. Як свідчить практика, підприємства не приділяють належної уваги обліку та аудиту виробничих запасів.

Питанням обліку та аудиту матеріальних запасів присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Артюх О.В., Василішин С.І., Ганженко І.В., Голов С.Ф., Гудзенко Л.В., Івашкевич В.Б., Карпова Т.П., Лень В.С.,

Маренич Т.Г., Мілько Л.В., Огійчук М.Ф., Пилипенко А.А., Попович К.В., Пушкар М.С., Пчелянська Г.Б., Рагуліна І.І., Рогуленко Т.Н., Сіротенко Н.А., Шендригоренко М.Т., Усач Б.Ф., Фабіянська В.Ю., Фаріон І.Д., Чабанюк О.А. та ін. Водночас, попри глибину наукових розробок, недостатньо опрацьованими залишаються окремі питання обліку, аудиту та управління виробничими запасами на підприємствах з урахуванням особливостей діяльності.

Актуальність вирішення проблеми, її практичне значення обумовили вибір теми кваліфікаційної (бакалаврської) роботи «Організація бухгалтерського обліку та аудиту виробничих запасів за національними та міжнародними стандартами (за даними ПП «ХХХ»).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри обліку та аудиту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка «Формування напрямів та механізмів підвищення ефективності агропромислового виробництва в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U7411, 10.2016 р.-10.2021 р.), де автор розробив пропозиції щодо удосконалення обліку та аудиту виробничих запасів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка напрямків удосконалення обліку та аудиту виробничих запасів підприємств у сучасних умовах господарювання за вимогами П(С)БО та МСФЗ.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- вивчити та узагальнити основну і спеціальну літературу з досліджуваної проблеми;
- провести аналіз основних показників діяльності підприємства;
- дати кваліфіковану характеристику стану обліку виробничих запасів на підприємстві, виявити позитивні сторони ведення обліку та відзначити його недоліки ;

- розробити заходи щодо удосконалення обліку виробничих запасів;
- розробити пропозиції з підвищення ефективності внутрішнього аудиту матеріальних запасів.

Об’єктом дослідження є процес обліково-інформаційного забезпечення формування облікової політики щодо виробничих запасів за вимогами П(С)БО та МСФЗ.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і організаційних засад формування обліково-інформаційного забезпечення облікової політики щодо виробничих запасів в умовах національної та міжнародної стандартизації.

Методи дослідження. Дослідження проводилось із застосуванням наукових методів, які ґрунтуються на діалектичному методі пізнання та об’єктивних законах розвитку економіки. При вивченні обліку та аудиту виробничих запасів застосовувалися такі статистико-економічні методи: спостереження, монографічний, порівняння, групування, аналізу.

Теоретичною та методологічною основою кваліфікаційної (бакалаврської) роботи стали законодавчі акти, нормативно-правові документи та галузеві методичні рекомендації з питань бухгалтерського обліку, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій. При написанні кваліфікаційної (бакалаврської) роботи використовувались дані первинного, синтетичного і аналітичного обліку підприємства, дані статистичної та річної фінансової звітності за 2017-2019 рр. ПП «XXX».

Практичне значення одержаних результатів. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота виконана на замовлення ПП «XXX». Висновки і пропозиції, одержані у процесі дослідження, спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства шляхом прийняття ефективних управлінських рішень, що ґрунтуються на виборі обраних правил організації та методики ведення облікового процесу на підприємстві.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота є самостійно виконаною роботою. Наукові розробки, узагальнення, практичні пропозиції та висновки, що містяться в кваліфікаційній (бакалаврській) роботі та виносяться на захист, одержані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, найважливіші результати дослідження, висновки та пропозиції автор кваліфікаційної (бакалаврської) роботи доповів керівництву ПП «ХХХ». Основні теоретичні та методичні здобутки, одержані в результаті дослідження, апробовано на 1 науково-практичній конференції: Третій Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» (м. Харків, 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 2 наукових працях загальним обсягом 0,9 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вона виконана на 97 сторінках, містить 11 таблиць та 3 рисунки. Список використаних джерел налічує 76 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, відображено теоретичне і практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача та апробацію матеріалів кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

У першому розділі «Теоретичні аспекти обліку та аудиту виробничих запасів» розглянуто: визначення, визнання, класифікацію та оцінку виробничих запасів за П(С)БО і МСФЗ; обсяг розкриття інформації про

виробничі запаси у фінансовій звітності за національною та міжнародною системою стандартизації; нормативно-правове та фактографічне забезпечення аудиту виробничих запасів.

У другому розділі «Стан обліку та аудиту виробничих запасів» висвітлено: організаційно-економічну характеристику ПП «ХХХ»; організацію ведення бухгалтерського обліку на підприємстві; первинний, синтетичний та аналітичний облік наявності та руху виробничих запасів; методику проведення аудиту виробничих запасів; оформлення підсумків аудиторського дослідження.

У третьому розділі «Удосконалення обліку та аудиту виробничих запасів» узагальнено: актуальні питання обліку виробничих запасів за П(С)БО і МСФЗ; результати аудиту положень облікової політики щодо виробничих запасів; особливості проведення аудиту при використанні комп'ютерної системи обробки інформації.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі розглянуто теоретико-методичні положення та запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту виробничих запасів на підприємствах. Висновки та пропозиції, сформовані на основі результатів дослідження, полягають у наступному:

1. Виробничі запаси є вагомою частиною активів будь-якого підприємства, адже вони займають визначне місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат, враховуються при визначенні фінансових результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан. Це в свою чергу вимагає повної, достовірної інформації про наявність та рух виробничих запасів, яку може надати правильно організована система бухгалтерського обліку, яка генерує та інтерпретує всю базу інформаційного потоку, призначену для

ефективного управління товарно-матеріальними цінностями. Облік виробничих запасів повинен забезпечити контроль за повним і своєчасним оформленням та відображенням в обліку їх надходження й переміщення, за правильною оцінкою таких предметів, належним віднесенням на витрати виробництва їхньої вартості, за раціональним використанням та збереженням окремих об'єктів у місцях їх використання.

2. Вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури показує, що в наукових працях вчених немає однозначного підходу до визначення сутності виробничих запасів. Поряд з поняттям «виробничі запаси» використовуються й інші терміни (запаси, товарно-матеріальні цінності, товарно-виробничі запаси, матеріально-виробничі запаси тощо). Тому є потреба в авторському визначенні виробничих запасів. Виробничі запаси – це активи зі строком використання не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більший за рік, які беруть участь у виробництві готової продукції, або надають продукції відповідних властивостей, або сприяють виробничому процесу.

3. Для визначення результатів роботи будь-якого підприємства велике значення має правильний вибір методу оцінки вибулих запасів. Кожне підприємство має право вибрати прийнятний метод оцінки запасів, що вибувають, і відобразити його в наказі про облікову політику. В роботі зазначено переваги і недоліки різних методів оцінки вибулих запасів. При відпуску виробничих запасів у виробництво, продаж чи іншому вибутті їх оцінка може здійснюватися за одним з методів, визначених П(С)БО 9 «Запаси» або МСБО 2 «Запаси». На досліджуваному підприємстві використовується метод FIFO, який означає списання запасів у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство. За цим методом вартість кінцевих запасів наближена до їхньої поточної ринкової вартості, а собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) знижується, що призводить до максимального значення чистого прибутку.

4. Предметом діяльності ПП «ХХХ» є: практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг; надання консультацій з питань бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування, аналізу фінансово-господарської діяльності та інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб. Аналіз статистичних даних виробничо-фінансової діяльності ПП «ХХХ» за 2017-2019 рр. дозволив виявити такі тенденції його розвитку: зріс обсяг реалізованих послуг в 2019 році на 38,8% до рівня 630,9 тис. грн; первісна вартість основних засобів і середньорічна вартість оборотних активів збільшилися в 1,5 і 2,0 рази відповідно; дебіторська і кредиторська заборгованості зросли на 19,7% і 31,6% відповідно і досягли 38,3 тис. грн. та 15 тис. грн. При цьому собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) також збільшилася (на 56,3%). Хоча чистий прибуток підприємства за досліджуваний період зріс з 14,3 тис. грн в 2017 р. до 20,5 тис. грн в 2019 р., або на 43,4%, проте порівняно з попереднім роком він зменшився понад в 2 рази. Це призвело до зниження рівня рентабельності за досліджуваний період – з 12,5% до 11,4%.

5. Аналіз фінансового стану підприємства свідчить, що ПП «ХХХ» являється ліквідним і платоспроможним, зокрема коефіцієнт загальної ліквідності вище за оптимальне значення майже в 5 разів і на кінець 2019 року становить 9,9; а коефіцієнт швидкої ліквідності в 12 разів перевищує норматив – і дорівнює 9,6. При цьому коефіцієнт абсолютної ліквідності хоч і зменшився на кінець 2019 р. на 0,7, він становить 1,4 при оптимальному значенні $\geq 0,2$. Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості перевищує майже втричі рекомендоване значення. Розмір чистого оборотного капіталу (на початок 2019 р. – 79,4 тис. грн, на кінець 2019 р. – 62,9 тис. грн) показує, що ПП «ХХХ» має можливість сплачувати свої поточні зобов'язання та розширювати подальшу діяльність. Отримані значення коефіцієнтів, які характеризують платоспроможність, свідчать про незалежність досліджуваного підприємства від позикового

капіталу, про достатній рівень його забезпеченості власними оборотними засобами і про маневреність власного капіталу.

6. В ПП «ХХХ» бухгалтерський облік здійснює бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером. Для конкретних бухгалтерів розроблені посадові інструкції, якими визначено коли їх службових обов'язків. Складові облікової політики, обрані для належної організації бухгалтерського обліку, затверджені наказом керівника підприємства. В господарстві встановлено графік документообігу, організовано для зберігання бухгалтерських документів архів, розроблено робочий план рахунків. Рахунки класу 8 не використовуються. На підприємстві застосовується автоматизована форма бухгалтерського обліку з використанням бухгалтерської програми 1С «Бухгалтерія 8». Надходження та відпуск у виробництво виробничих запасів оформляється відповідними первинними документами. В бухгалтерії дані первинних документів по руху виробничих запасів вводять в комп'ютер і одержують машинограму «Аналіз рахунку 20» і журнал реєстрації господарських операцій по рахунку 20. Аналітичний облік виробничих запасів в ПП «ХХХ» ведеться в машинограмі «Оборотно-сальдова відомість по рахунку 20».

7. Сформульовано основні вимоги, які пред'являються до бухгалтерського обліку виробничих запасів. Визначено об'єкти перевірки на дослідницькій стадії аудиторської експертизи обліку виробничих запасів, зокрема в напрямках схоронності матеріальних запасів, обліку надходження та використання виробничих запасів. Для виконання перевірки операцій з обліку виробничих запасів запропоновано різноманітні методи одержання аудиторських доказів (інвентаризація, перерахунок даних, підтвердження, усне опитування, прослідковування, аналітичні процедури). Узагальнено типові зловживання в обліку виробничих запасів. Розроблено програму аудиту виробничих запасів, яка передбачає перелік аудиторських процедур щодо цього об'єкта обліку. Обґрунтовано, що перевірку порядку списання виробничих запасів доцільно проводити у відповідній формі «Вибірка

списання виробничих запасів за напрямками». Зазначено основну інформацію, яка має наводитися в аудиторському звіті за результатами аудиту фінансової звітності.

8. Узагальнено напрями вдосконалення бухгалтерського обліку в Україні: запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності; адаптація національного законодавства у сфері бухгалтерського обліку до вимог ЄС; зближення систем бухгалтерського обліку та оподаткування; впровадження автоматизації облікових робіт; формування якісної облікової політики, в тому числі з урахуванням обчислювальної техніки тощо. Виокремлено негативні аспекти обліку виробничих запасів: складність визначення справедливої вартості виробничих запасів; низький рівень інформаційного забезпечення управління виробничими запасами; обмеженість контролю за використанням запасів та ін. Зроблено висновок, що вирішення зазначених проблем потребує оновлення системи отримання інформації про виробничі запаси, запозичення зарубіжного досвіду та використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів щодо ефективного їх використання та оптимізації результатів діяльності підприємства через застосування раціональних принципів і методів бухгалтерського обліку.

9. Обґрунтовано, що від правильної організації системи управління матеріальними запасами на підприємстві суттєво залежать фінансові результати його діяльності. До складових елементів повноцінної системи управління матеріальними запасами на підприємствах рекомендується віднести: різні методи оцінки сировини і матеріалів при їх надходженні та вибутті; оцінювання витрат на збереження матеріальних запасів, вантажно-розвантажувальні роботи; контроль за витратами щодо виконання замовлень на придбання запасів; визначення і додержання оптимальної величини виробничих запасів; врахування відхилень від строків і обсягів поставок сировини і матеріалів; належна організація складського господарства.

10. Впровадження обчислювальної техніки в процес аудиту дає змогу значно скоротити трудомісткість його проведення і створює нові можливості в організації і методиці проведення аудиту. Комп'ютеризація аудиту надає можливість розширити сферу аудиторської перевірки, збільшити кількість проведених процедур; знижує ризик аудитора, пов'язаний з вибірковою перевіркою. Застосування комп'ютерної техніки не змінює мети проведення аудиторських процедур, проте суттєво впливає на методологію аудиту. Для аудитора обробка економічної інформації за допомогою комп'ютера надає можливість збільшити ефективність аудиторської роботи, зменшивши при цьому витрати, а також сприяє зменшенню кількості даних, що обробляються вручну, внаслідок чого у аудитора з'являється час для детальнішої перевірки документів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

1. Коваленко І.М. Завдання аудиту виробничих запасів: Матеріали Третьої Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем». Х.:ХНТУСГ, 2020. С. 119-122.

2. **Коваленко І.М.**, Лактіонова Н.С. Облік виробничих запасів за вимогами міжнародної стандартизації. *Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: Збірник наукових праць*. Х.:ХНТУСГ, 2020. Вип. 1. С. 17-23.

АНОТАЦІЯ

Коваленко І.М. Організація бухгалтерського обліку та аудиту виробничих запасів за національними та міжнародними стандартами (за даними ПП «ХХХ»). – На правах рукопису.

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2020 р.

Кваліфікаційну (бакалаврську) роботу присвячено обґрунтуванню та розробці теоретичних і практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аудиту виробничих запасів на підприємствах.

Забезпечення безперебійності та ритмічності виробництва та збуту неможливо без залучення виробничих запасів. Своєчасне відображення руху, схоронність, контроль виробничих запасів здійснюється на підприємствах за допомогою системи бухгалтерського обліку. Розробка та прийняття цілісної облікової політики щодо виробничих запасів поліпшують якість бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що суттєво підвищує ефективність прийнятих рішень і діяльності підприємства. Розширення кола підприємств, які ведуть облік за МСФЗ, вимагає порівняння підходів до ведення обліку та складання фінансової звітності за вимогами національної та міжнародної стандартизації. У зв'язку з цим актуалізується питання відповідної організації обліку та аудиту виробничих запасів на підприємствах в умовах застосування національних та міжнародних стандартів.

У роботі розглянуто теоретичні засади обліку та аудиту виробничих запасів: їх економічний зміст, завдання обліку, класифікацію та оцінку за П(С)БО та МСФЗ. Розкрито сутність аудиту виробничих запасів та його нормативно-правове, фактографічне забезпечення. Проаналізовано динаміку ефективності виробничо-господарської діяльності та фінансового стану ПП

«XXX». Досліджено стан організації бухгалтерського обліку та аудиту виробничих запасів на підприємстві та наведено перспективні напрями їх покращення. Розкрито методику проведення аудиту виробничих запасів та оформлення його результатів.

У результаті дослідження уточнено сутність виробничих запасів; виокремлено проблемні аспекти обліку виробничих запасів; обґрунтовано переваги та недоліки різних методів оцінки вибулих запасів; запропоновано складові облікової політики щодо виробничих запасів за вимогами П(С)БО та МСФЗ; виділено складові елементи системи управління матеріальними запасами; узагальнено об'єкти перевірки на дослідницькій стадії аудиторської експертизи обліку виробничих запасів; систематизовано різноманітні методи одержання аудиторських доказів.

Реалізація запропонованих напрямів удосконалення обліку та аудиту виробничих запасів призведе до значного підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємств, дозволить налагодити більш раціональний та менш трудомісткий облік, дієвий контроль за наявністю, рухом і використанням матеріальних запасів, а також досягти їх суттєвої економії.

Ключові слова: бухгалтерський облік, запаси, виробничі запаси, облікова політика, фінансова звітність, аудит.

SUMMARY

Kovalenko I.M. Organization of accounting and audit of inventories according to national and international standards (according to PE «XXX»). – On the rights of the manuscript.

Qualification (bachelor's) work to obtain the educational and qualification level «Bachelor» in the specialty 071 «Accounting and Taxation». – Kharkiv Petro Vasylenko National University of Agriculture, Kharkiv, 2020.

Qualification (bachelor's) work is devoted to the substantiation and development of theoretical and practical recommendations for improving the accounting and auditing of inventories at enterprises.

Ensuring the continuity and rhythm of production and sales is impossible without the involvement of inventories. Timely reflection of movement, safety, control of production stocks is carried out at the enterprises by means of accounting system. The development and adoption of a comprehensive accounting policy for inventories improves the quality of accounting and financial reporting, which significantly increases the efficiency of decisions and activities of the enterprise. Expanding the range of IFRS accounting entities requires a comparison of accounting approaches and the preparation of financial statements in accordance with national and international standardization. In this regard, the issue of appropriate organization of accounting and auditing of inventories at enterprises in the context of national and international standards.

The paper considers the theoretical principles of accounting and auditing of inventories: their economic content, accounting tasks, classification and evaluation according to UAS and IFRS. The essence of the audit of inventories and its regulatory, factual support is revealed. The dynamics of efficiency of production and economic activity and financial condition of PE «XXX» is analyzed. The state of the organization of accounting and audit of production stocks at the enterprise is investigated and perspective directions of their improvement are resulted. The method of conducting an audit of inventories and registration of its results is revealed.

As a result of the research the essence of production stocks is specified; problematic aspects of inventory accounting are singled out; the advantages and disadvantages of different methods of estimating depleted stocks are substantiated; proposed components of the accounting policy for inventories in accordance with the requirements of UAS and IFRS; the constituent elements of the inventory management system are highlighted; the objects of inspection at the research stage

of the audit examination of inventory accounting are generalized; various methods of obtaining audit evidence are systematized.

The implementation of the proposed areas of improvement of accounting and auditing of inventories will significantly increase the efficiency of financial and economic activities of enterprises, will establish more rational and less labor-intensive accounting, effective control over the availability, movement and use of inventories, and achieve significant savings.

Key words: accounting, stocks, production stocks, accounting policy, financial reporting, audit.